

دو زبانی:

منظور از دو زبانی، تفاوت میان زبان مادری و زبان آموزش است و لذا دانش آموزی دو زبانه نامیده می شود که زبان تکلمی او غیر فارسی بوده به طوری که وی حل مشکلات شخصی را از طریق آن زبان با پدر و مادر خود مطرح نموده باشد؛ لیکن در مدرسه با زبان فارسی آموزش ببیند.

چگونگی ارتباط میان دو زبانی و تعلیم تربیت از موضوعات مهمی است که امروزه سیاستگذاران آموزشی، برنامه ریزان، روان شناسان، زبان شناسان و معلمان با آن مواجه اند.

افت تحصیلی و عملکردهای دانش آموزان دوزبانه از جهتی با دو زبانی و از جهتی با روش های متفاوت آموزش ارتباط دارد. استفاده از روش های تدریس یکسان به هر دو گروه یک و دوزبانه ها در واقع بی توجهی به تفاوت های حاصل از امر چند زبانی است. مشکلات یادگیری دانش آموزان علاوه بر اینکه موجب کسب نمرات پایین در دروس می شود، باعث کاهش اعتماد به نفس، نگرش منفی نسبت به خود و مدرسه، سرخوردگی اطفال زمان بیشتر جهت آموزش و یادگیری توسط معلمان و والدینف ترک تحصیل و... می شود.

مدل های آموزش زبان دوم مطرح شده از سوی طراحان آموزش دو زبانی:

انتقالی (گذرا):

فقط آموزش زبان مادری دانش آموز تا زمانی که او در زبان اکثریت تسلط پیدا کند در آموزش کاربرد دارد. در این برنامه آموزش از زبان مادری کودک شروع می شود و در خروج زود هنگام دانش آموزان تا پایان دوم ابتدایی به زبان مادری درس می خوانند، و در خروج دیر هنگام تا پایان دوره ی ابتدایی چهل درصد دروس را به زبان مادری می خوانند. آموزش دو زبانه ی انتقالی دانش آموزان را به طور موقت برای شنا کردن در یک استخر کوچک (زبان مادری) آماده می کند تا موقعی که توان شنا کردن در رودخانه (زبان اکثریت) را پیدا کنند. هدف گذر از زبان مادری دانش آموز به زبان رسمی تدریس است تا ادغام سریع و هرچه بیشتر زبانی حاصل شود. (امریکا و کانادا)

غوطه ور سازی:

برنامه آموزش دوزبانه غوطه ور سازی بر استفاده انحصاری از زبان دوم تاکید می کند که در آن کودکان اکثریت زبانی، منحصراً در زبانی که می خواهند آن را فرا گیرند تدریس می شوند. در این برنامه معلم با زبان تدریس در کلاس صحبت می کند. برنامه غوطه ور سازی به مانند این است که یک دانش آموز اقلیت زبانی در قسمت عمیق یک استخر انداخته شود و انتظار می رود در کمترین زمان و بدون کمک مربی یاد بگیرد. در این وضعیت یا غرق خواهند شد یا به تقلا و دست و پا زدن ادامه می دهد.

هم از معلم و هم از دانش آموزان انتظار می رود که تنها زبان اکثریت را در کلاس استفاده کنند نه زبان خانه را.

در این برنامه، دانش آموزان یکسال با زبان دوم غوطه ور می شوند، در سال دوم زبان خانگی کودکان اغلب در توسعه سواد استفاده می شود، در سال سوم نصف درس ها به دوم و بقیه به زبان خانگی تدریس می شود. بنابراین معلمان این شیوه باید دوزبانه باشند. فلسفه این شیوه این است که زبان ها در موقعیت های ارتباطی واقعی بهتر آموخته می شوند تا در موقعیتی که زبان به عنوان زبان خارجی تدریس می شود. (ایالت کبک کانادا)

دوسویه:

آموزش دوسویه که غوطه ور سازی دوسویه نیز نامیده می شود از نوع دوزبانه ی افزایشی است که در آن هر دو زبان مورد حمایت قرار می گیرند؛ یعنی نصف آموزش ها به زبان مادری دانش آموز و در نیم دیگر مفاهیمی که به زبان مادری ارائه شده اند به زبان تدریس بازگو می شوند. در این روش زبان مادری دانش آموز و زبان رسمی در تعامل کامل مورد حمایت قرار می گیرند. در این صورت یادگیری زبان مادری مانعی برای یادگیری زبان دوم و پیشرفت تحصیلی ایجاد نمی کند برعکس دانش آموزان در هر دو زبان مهارت علمی بالایی به دست می آورند. این برنامه بر اساس تئوری یادگیری زبان دوم است که تعامل گویشگران بومی و غیر بومی را لازمه یادگیری زبان دوم می داند. (امریکا)

نگهداشت:

برنامه های دوزبانه نگهداشت شامل برنامه های آموزشی برای اقلیت های زبانی است که می خواهند زبانشان حفظ شود در عین اینکه مهارت در زبان مدرسه را می خواهند توسعه بخشند. و آن کاربرد زبان خانه کودک وقتی که وارد مدرسه می شود اما تغییر تدریجی آن با استفاده از زبان مدرسه برای برخی از درس ها و زبان خانه برای تدریس درس های دیگر.

پرستیز:

در برنامه های آموزشی دوزبانه پرستیز یا باعتبار کودکان از طریق دوزبان و در اکثر موارد به وسیله ی دو معلم که زبان ها را جداگانه بررسی می کنند؛ آموزش داده می شود. در سراسر جهان سخنوران اکثریت زبانی، که می خواهند کودکانشان دوزبانه شوند، اینگونه برنامه های آموزشی را سازماندهی می کنند و اغلب فعالیت های آموزشی خارج از سیستم همگانی آموزش و پرورش انجام می گیرد و اساساً این مؤسسات با شهریه ی والدین اداره می شوند.

تجدید حیات غوطه ور سازی:

این برنامه از برنامه غوطه ورسازی اقتباس گردیده است که در آن دانش آموزان از پیش دبستانی تا پنجم ابتدایی را به زبان خانه و بعد از آن زبان تدریس رسمی به عنوان یک موضوع درسی شروع می شود. به خاطر اینکه هدف این برنامه تجدید حیات زبان اجدادی است آن را غوطه ورسازی زبان میراث نیز می نامند.

رشدی:

برنامه آموزشی دوزبانه رشدی دو زبانگی را تشویق می کند. برعکس روش نگه داشت که از دیدگاه تک گویشی حمایت می کند این برنامه به دنبال برابری زبان هاست. در این برنامه کودکان نه تنها به زبان مادری شان بلکه در زبان غالب هم تسلط پیدا می کنند.

گروه های اقلیت زبانی به اندازه ی کافی حمایت های لازم را برای تقویت زبانشان از دولت دریافت می کنند. این برنامه برای گروه های غیرفعال زبانی است که تلاش می کنند زبان اقلیت خودشان را توسعه دهند البته این زبان ها در معرض خطر فراموشی نیستند تا به برنامه های تجدید حیات نیاز داشته باشند.

آموزش زبان مبتدی بر محتوا :

این روش یعنی یادگیری توأمان زبان و محتوا از پیش دبستانی آغاز می گردد. این برنامه زمان برابر برای دو زبان قائل نیست بلکه زمان بر اساس نیاز تعیین می شود. در این برنامه تلاش می گردد با تدریس یک یا دو مورد از موضوعات آموزشی، کودکان را دو زبانه کنند. این برنامه بر خلاف غوطه ورسازی می تواند برای تمام جمعیت شهروندی به کار رود.

چند زبانه

نه همیشه حداقل با سه زبان یا گروه اجرا می شود. بدین شکل که از زبان محلی در مدارس استفاده می شود، اما زبان رسمی برای تدریس اکثر دروس و زبان سوم برای تدریس برخی دروس استفاده می شود.

در این میان سه روش تعلیم و تربیت دوزبانه یعنی روش های دوسویه ، غوطه ورسازی و انتقالی رایج ترین و پر کاربردترین مدل های مورد استفاده در دنیا هستند.

دوزبانگی موقعیتی است که در آن شخص برای برقراری ارتباط با دیگران با توجه به موقعیت های مختلف از دوبا چند زبان استفاده می کند.

دو زبانگی انواعی دارد.

طبیعی (بدون آموزش) - غیر طبیعی (با آموزش)

میزان تسلط بر دو زبانگی:

هم پایه: تسلط یکسان به هر دو زبان

نا هم پایه: عدم تسلط یکسان به هر دوزبان

نقش اجتماعی:

خانگی: ازدواج با فردی به زبان دیگر

مدرسه ای: آموزش و یادگیری

خیابانی: در بیرون از خانه و مدرسه کاربرد دارد.

گونه های زبان:

یادگیری زبان دوم

1- کتبی: نوشتنش خوب است. یعنی خواندن و نوشتن

2- شفاهی: گفتن و شنیدن او خوب است.

شیوه های تدریس زبان دوم در کلاس درس:

شیوه ی رفتاری کامل:

در این روش دانش آموز شنونده ی محض نیست و تنها نباید به پاسخ های شفاهی او اکتفا کرد. بلکه آنان باید حرف های معلم را گوش کرده، حرکات انجام شده توسط وی را مشاهده کنند و به طور عملی نشان بدهند.

این شیوه ی تدریس در شرایط عادی درس برای همه ی مفاهیم کاربرد ندارد. مثلاً برای نشستن، ایستادن، نوشتن به کار می رود ولی برای مفاهیمی مانند پرواز کردن، شنا کردن و دوست داشتن کاربرد ندارد.

شیوه ی نمایشی:

این شیوه بر مشاهده و دیدن استوار است و افراد مهارت ها را از طریق دیدن فرا می گیرند. تفاوت این روش با رفتاری کامل این است که علاوه بر حرکات بدنی از اشیا هم در امر تدریس استفاده می شود. اگر اشیا نباشد از مدل استفاده می کنیم. مثل مدل بدن انسان

شیوه ی صامت:

در این روش معلم حرف نمی زند و فقط وسایل و اشیا ی مورد نیاز را نشان می دهد تا بچه ها نام آن ها را بگویند.

شیوه ی نمایشنامه ای (ایفای نقش):

مثل خرید کردن، مراجعه به پزشک و...

شیوه ی بحث گروهی: مناسب ابتدایی نیست.

شیوه ی حفظ و تکرار:

شیوه ی پرسش و پاسخ:

معلم سؤال می کند، دانش آموزان فکر می کنند و به زبان مورد نظر جواب می دهند.

شیوه ی بازی آموزشی

راهکارهایی برای دانش آموزان و اولیا:

تا وقتی که کودک انگیزه ی یادگیری داشته باشد و فراگیری زبان برایش نوعی اعتبار اجتماعی به حساب آید انگیزه ای برای یادگیری زبان دوم خواهد داشت. برای اخذ نتیجه ی مطلوب از آموزش زبان دوم باید بین محیط آموزشی و خانواده تعامل باشد و روش آموزش به طور علمی در خانه انجام بگیرد. برای انجام این کار موارد ارئه شده بهتر است مدنظر قرار گیرد:

الف: اولیا در خانه به زبان دوم گفتگو کنند و از کودک بخواهند تا به زبان فارسی صحبت نمایند. هرچقدر محاوره با کودک در مورد موضوعات مختلف زیاد باشد کودک واژگان بهتری را خواهند آموخت.

ب:والدین در خانه با کتاب خواندن به مدت پانزده دقیقه در روز به زبان فارسی، می توانند به آموزش زبان دوم وافزایش دامنه ی واژگان کمک کنند.

د:آموزش رشد زبانی را تسهیل می کند، خلاقیت را ارتقا می بخشد و آمادگی خواندن را بالا می برد و به رشد اجتماعی کمک می کند. می توان از کودک خواست که نقاشی بکشد و آن را به زبان فارسی توضیح دهد. در خانه نمایش اجرا کند و نقش گوینده ی اخبار یا مجری ویا هواشناس را اجرا نماید.

ه - استفاده از رسانه هایی مثل تلویزیون و...

با استفاده از کارتون های مختلف فارسی یا کلیپ های آموزشی و همچنین نرم افزارها و-شرکت دادن کودکان در کلاس های پیش دبستانی و دست کم در کلاس های آمادگی یک ماهه.